

De berg en de veldrede, Lucas: 6:12-26

Het gegeven is wel bekend: bij Matteüs houdt Jezus een *bergrede*, bij Lucas een *veldrede*. Beide beginnen met zaligsprekingen, maar vertonen verder heel wat verschillen. Ons interesseren nu in het kader van de lopende serie de kenmerken van de veldrede bij Lucas. Ik noem er twee. Hier worden de vier zaligsprekingen ('Zalig, jullie armen!' enzovoort) direct gevolgd door vier wee-woorden ('Wee, jullie rijken!', en zo verder). Dat gaat heel anders dan bij Matteüs. En het tweede: het is wel een *veldrede*, maar daar gaat een scène op de *berg* aan vooraf.

Daar zeg ik eerst iets over – om er aan het slot nog even op terug te komen. Jezus gaat de berg op, om 'in gebed te gaan', vertelt Lucas. Als hij dat zo zegt, gaat er altijd iets cruciaals gebeuren, iets beslissends. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij de eerste lijdensaankondiging en bijbehorend credo van Petrus (de echte). Of bij het diepzinnige verhaal van Jezus' gedaanteverandering, als korte doorbraak van het messiaanse licht. Of, nog het meest indringend, kort vóór passie en kruisiging, op de berg Getsemané. Zo dus ook, voor het eerst, hier. Jezus brengt de nacht door in gebed, op de berg als plaats van retraite en meditatie. Zodra het licht is geworden, roept hij zijn *leerlingen*, kiest er twaalf van hen uit en benoemt dezen tot *apostelen*: 'uitgezonden'. Hier begint het messiaanse apostolaat. En dat roept direct deze vragen op: wat is dan de inhoud van hun apostolaat, waar gaat het in hun zending om?

Lucas vervolgt: 'Jezus daalde met hen af en bleef staan op een grote vlakte'. Daar is al een hele menigte zieken en vooral bezetenen, gekweld door 'onreine geesten'. Want de wereld draait door in al haar drift en bezetenheid, beneden in het dal. Daarmee komt de andere karakteristiek van Lucas in zicht. Apostelen zijn echte 'jongens van de vlakte'! De berg met haar stilte boven alle gedruis, is de plaats van beschouwing. Maar in de roezige drukte van het dal moet het echt gaan gebeuren. En dat begint met zaligsprekingen en wee-woorden. Het eerste voor de armen, de hongerenden, bedroefde, zelfs verworpen mensen – over hen wordt het 'Zalig!' uitgeroepen. In fel contrast daarmee klinkt het 'Wee jullie!' tot de rijken, de welgedanen, hen die zwelgen in overvloed en plezier, van wie de mensen niets dan goed spreken – omdat zij hen naar de mond praten.

Eerlijk is eerlijk: moeilijk is dit wel. Jezus zal óns toch niet bedoelen! Wij staan toch aan de goede kant? Een béetje welvaart, lekker eten (en drinken), geen slechte naam hebben, dat zou dus eigenlijk niet kunnen? En armoede, honger, droefheid, smaad, dat kan toch niet het ideaal zijn? Bij dit soort teksten ga je wel een beetje ongemakkelijk op je stoel zitten schuiven. Ik heb er ook niet zo gauw een schriftgeleerde oplossing voor – hoogstens een verheldering, vanuit de oorsprong van dat weewoord. Wanneer Jesaja en andere profeten een wee-woord uitspraken, doelden zij op gebruik van de rouwklacht bij een dode. Dán werd er 'ach en wee!' geroepen door klaagvrouwen (je ziet dat nóg wel op foto's uit de Oosterse wereld). Dat ritueel staat op de achtergrond. Anders gezegd: wie met 'Wee!' aangesproken wordt, bevindt zich in de sfeer van de dood, is als het ware 'een kind des doods'. Maar... als een profeet zo sprak, ging het

niet om een doem waaraan men zich niet kon onttrekken, maar juist om een oproep zich aan die sfeer te onttrekken. Het was een oproep tot omkeer. Zo'n woord moest niet *uitkomen*, maar iets *uithalen*. Ik denk echt dat dit hier bij Lucas ook zo bedoeld is. Het wordt er niet minder klemmend door; er valt wel een ander licht op.

Dat moet ik nog wat scherper omlijnen. Er valt *koninkrijkslicht* op. We krijgen even te horen hoe de verhoudingen liggen in het koninkrijk Gods: waar de orde van gerechtigheid heerst, waar de armen aan de beurt komen, verachten tot eer; waar machthebbers van hun tronen gestoten en vernederden omhoog geheven worden. Wacht even, waar kennen we dat ook weer van? Ja, ja, van dat visionaire lied dat het meisje Maria zong, handen op haar buik. Dus Jezus heeft het niet van vreemden, hij had het al gehoord in de buik van zijn moeder: 'Met hart en ziel juich ik om God mijn bevrijder, Hij had oog voor mijn kwetsbaar bestaan. Hongerigen *heeft* Hij vervuld met het goede, rijken teruggewezen met lege handen'. Weer dat contrast. Daarmee was de toon gezet, van Maria's lied en precies zo van deze preambule van de veldrede.

Nu valt toch een en ander op zijn plaats. Juist Lucas, de evangelist van het kind in de kribbe, legt steeds de nadruk op het gezag van wat klein, machtloos en weerloos is in deze wereld, maar het voor het zeggen krijgt in het koninkrijk. Dat voert niet de boventoon in onze onmatige samenleving, met haar bodemloos consumentisme, handen die staan naar het grote genieten en grenzeloos graaien. Het is wel de toon die gezet is in Jezus' gebed die nacht op de berg, vóór hij twaalf leerlingen tot apostelen benoemde. Op die toon stemt hij ook hen af na de afdaling in het dal, waar – zoals wij dat zeggen – het apostolaat handen en voeten krijgt.

Als wij hier liturgie vieren, de Schriften laten spreken, het brood breken, onze gebeden uitspreken, ons met elkaar verenigen, zijn wij ook even op de berg. We 'zien' het visioen van Psalm 72 waarmee we deze dienst begonnen. We zien een koning die anders is dan de andere. We horen over hem: 'Hij zal geweldenaars vertreden, maar armen richt hij op... hun bloed is kostbaar in zijn ogen, hij draagt hen in zijn hart'. We moeten weer terug naar beneden. De wereld draait inderdaad door, in al haar bezetenheid. Maar intussen is de toon gezet, daar gaat het om, daarmee krijgt de afdaling visionaire contouren en richting.

Het doet mij onweerstaanbaar denken aan het gedicht van Gerrit Achterberg, 'Conjugatie (Vervoeging)'. Dit zijn de laatste regels ervan:

De eenmaal toegevoegde ondertoon
doet mee aan het bestaan en ik vervoeg
de woorden in een onbepaalde tijd.

Moge het ons gegeven zijn dit zo, soms even, te ervaren.

Niek Schuman